

УДК 342.518 (477)

doi.org/10.30970/jcl.1.2022.2**Володимир Кобрин**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права
Львівського національного університету імені Івана Франка,
Львів, Україна
E-mail: volodymyrkobryn@meta.ua

МУНІЦИПАЛЬНІ КОНФЛІКТИ МІЖ ОРГАНАМИ ТА ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРАКТИКА ВРЕГУЛЮВАННЯ

MUNICIPAL CONFLICTS BETWEEN AUTHORITIES AND OFFICIALS OF LOCAL SELF-GOVERNMENT: MEANS OF PREVENTION AND SETTLEMENT PRACTICE

Volodymyr Kobryn

Candidate of Legal Sciences (Ph.D.), Docent of the Department of Constitutional Law, Ivan Franko National
University of Lviv, Ukraine

Abstract | The article is devoted to the legal analysis of municipal conflicts between authorities and officials of local self-government at the present stage of the development of the Ukrainian state. The article examines in detail the regulatory framework for resolving and possibly preventing municipal conflicts at the level of the Constitution of Ukraine, laws, and local regulations. Special attention is paid to the new draft law "On Local Referendum" and its ability to resolve and prevent conflicts between authorities and officials of local self-government. The article considers examples of resolving and overcoming various types of municipal conflicts by political and legal means through negotiations, changes to acts of local self-government bodies, early termination of powers, and resignation. The article attempts to analyze the judicial practice of resolving municipal conflicts. Three categories of cases on early termination of powers of village, town and city mayors, appeals against decisions of local governments by local deputies, and property disputes have been highlighted, including those on land disputes in connection with the reform of decentralization of power and transfer of land directly to local communities. The necessity of adopting the statutes of territorial communities to prevent the emergence and effective settlement of municipal conflicts is argued. Particular attention is paid to the need to complete the reform of decentralization of power with the corresponding amendments to the Constitution of Ukraine and the systematization and unification of municipal legislation through the adoption of the Municipal Code of Ukraine. It is concluded that in preparing the text of the Municipal Code of Ukraine it is necessary to consider the case law of resolving various types of municipal conflicts, including materials of the Constitutional Court of Ukraine and the Supreme Court.

Keywords: Constitutional Court of Ukraine, municipal conflict, local self-government, authorities and officials of local self-government, local council, village, settlement, city mayor, deputy of local council.

Анотація | Стаття присвячена правовому аналізу муніципальних конфліктів між органами та посадовими особами місцевого самоврядування на сучасному етапі розвитку Української держави. У статті детально досліджено нормативно-правову основу вирішення та можливого запобігання виникненню муніципальних конфліктів на рівні Конституції України, законів та локальних нормативно-правових актів. Приділено увагу новому законопроекту «Про місцевий референдум» та його можливостям вирішувати та попереджати виникнення конфліктів між органами та посадовими особами місцевого самоврядування. Наведено приклади вирішення та подолання різного роду муніципальних конфліктів політико-правовими засобами: шляхом переговорів, змін до актів органів місцевого самоврядування, дострокового припинення повноважень, подання заяв про відставку. У статті зроблено спробу проведення аналізу судової практики вирішення муніципальних конфліктів. Виділено три категорії справ з питань дострокового припинення повноважень сільських, селищних, міських голів, оскарження рішень органів місцевого самоврядування місцевими депутатами та спори майнового характеру, зокрема земельні спори у зв'язку з проведенням реформи децентралізації влади та передавання відповідних земельних ділянок безпосередньо територіальним громадам. Аргументовано необхідність прийняття заходів запобігання виникненню та ефективному врегулюванню муніципальних конфліктів статутів територіальних громад. Окрему увагу приділено питанням необхідності завершення реформи децентралізації влади з відповідним внесенням змін до Конституції України та систематизації і уніфікації муніципального законодавства шляхом прийняття Муніципального кодексу України. Зроблено висновок про те, що при підготовці тексту Муніципального кодексу України необхідно враховувати судову практику вирішення різного роду муніципальних конфліктів, зокрема матеріали справ Конституційного Суду України та Верховного Суду.

Ключові слова: Конституційний Суд України, муніципальний конфлікт, місцеве самоврядування, органи та посадові особи місцевого самоврядування, місцева рада, сільський, селищний, міський голова, депутат місцевої ради.

Сучасна держава ХХІ століття характеризується наявністю низки ознак, які дають змогу ідентифікувати її політичний режим як демократичний або як авторитарний (тоталітарний), а саму державу як конституційну, неконституційну чи державу перехідного типу. Однією з таких ознак конституційної держави, поряд з демократією, верховенством права, розподілом державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, є визнання і гарантування місцевого самоврядування.

У порівняно нетривалій історії сучасної України вже накопичено досвід вирішення питань розбудови державності, пошуку власної моделі політичної системи, становлення політичної нації, розвитку політико-правових ідей та національних традицій. Все це протягом новітнього розвитку Української держави супроводжувалося на різних етапах проведенням чи спробами проведення конституційних реформ.

Забезпечення належної організації державної влади та місцевого самоврядування є основоположною умовою функціонування України як сучасної демократичної держави. Здійснення реформування у зазначеному напрямку включає реформу децентралізації влади та посилення органів місцевого самоврядування. На цій ділянці національного будівництва у суверенній Україні не припиняються спроби знайти оптимальну модель організації муніципальної влади.

Сьогодні в Україні відбувається активний процес модифікації та удосконалення системи місцевого самоврядування, наближення його національної моделі до міжнародних стандартів, реалізується реформа децентралізації влади, яка передбачає передачу повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад та створення ефективних механізмів відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Важливим аспектом побудови ефективної системи місцевого самоврядування в Україні є збалансування повноважень між її органами та посадовими особами, вироблення ефективних механізмів взаємовідносин та культури врегулювання конфліктів і спорів.

Питання нормативно-правового регулювання способів вирішення конфліктів між органами та посадовими особами місцевого самоврядування є доволі неоднозначним. З одного боку, ми маємо конституційні, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, які регулюють взаємовідносини між органами та посадовими особами місцевого самоврядування, в тому числі і спірні відносини. З іншого боку, багато конфліктів та спорів між органами та посадовими особами місцевого самоврядування вирішуються поза межами законодавчого регулювання або політичним, або судовим способом.

Насамперед варто згадати положення Конституції України, як Основного закону держави, котрий наділяє в статті 85 Верховну Раду України правом призначати позачергові вибори до органів місцевого самоврядування. Інститут виборів є доволі дієвим інструментом вирішення конфліктів, зокрема між представницькими органами місцевого самоврядування¹.

Своєю чергою законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначенні основні засади та конкретні положення щодо врегулювання тих чи інших потенційних конфліктів між органами та посадовими особами місцевого самоврядування.

Згідно з положень вищезгаданого закону одним із основних принципів місцевого самоврядування є принцип судового захисту прав місцевого самоврядування. Наявність такого законодавчо встановленого принципу дає можливість органам та посадовим особам місцевого самоврядування, у разі виникнення конфліктів, вирішувати їх безпосередньо у суді, захищаючи свої права. Крім того, стаття 18¹ зазначає, що «орган місцевого самоврядування може бути позивачем та відповідачем у судах загальної юрисдикції, зокрема, звертатися до суду, якщо це необхідно для реалізації його повноважень і забезпечення виконання функцій місцевого самоврядування»².

Інше важливе положення закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачене в статті 7, яка встановлює, що місцевий референдум є формою вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення, а його рішення є обов'язковими для виконання на відповідній території. Водночас змушені констатувати, що порядок проведення місцевого референдуму сьогодні законодавчо не закріплений, що виключає можливість його застосування на практиці для вирішення того чи іншого конфлікту між органами та посадовими особами місцевого самоврядування.

Ще один спосіб вирішення муніципально-правових конфліктів передбачений пунктом 16 статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», в якому до виключної компетенції сільських, селищних, міських рад, окрім іншого, відноситься також можливість «прийняття рішення щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови у випадках, передбачених Законом»³.

Серед підстав припинення варто виділити ті, які залежать або від рішення місцевої ради, або від рішення територіальної громади. Зокрема достроково можна припинити повноваження сільських, селищних, міських голів у випадках відкликання їх з посади за народною ініціативою, порушення Конституції або законів України, прав і свобод громадян, ухилення від здійснення наданих йому повноважень або шляхом проведення місцевого референдуму.

Сільська, селищна, міська рада може достроково припинити повноваження сільського, селищного, міського голови, якщо він порушує Конституцію або закони України, права і свободи громадян, не забезпечує здійснення наданих йому повноважень, якщо таке рішення таємним голосування підтримає не менш як дві третини депутатів від загального складу ради⁴.

¹ Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами).

² Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997. № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170 (зі змінами).

³ Там же.

⁴ Там же.

Законодавчо встановлено, що «рішення про проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови приймається сільською, селищною, міською радою як за власною ініціативою, так і на вимогу не менш як однієї десятої частини громадян, що проживають на відповідній території і мають право голосу»⁵.

Стосовно місцевих референдумів, на сьогодні є законопроект «Про місцевий референдум» від 18 травня 2021 року, в якому зазначається, що «предметом місцевого референдуму може бути дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови. Місцевий референдум щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови призначається відповідною територіальною комісією з місцевого референдуму на підставі відповідного рішення сільської, селищної, міської ради»⁶.

Цінна норма, з точки зору можливих потенційних конфліктів в системі місцевого самоврядування, передбачена статтею 26 законопроекту «Про місцевий референдум», згідно з якою «у випадку призначення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень сільської, селищної, міської ради на місцевий референдум одночасно виноситься друге питання щодо дострокового припинення повноважень відповідного сільського, селищного, міського голови»⁷.

Доволі дієві механізми вирішення та подолання конфліктів між органами та посадовими особами місцевого самоврядування закладені в статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Так, «рішення сільської, селищної, міської ради у п'ятиденний строк з моменту його прийняття може бути зупинено сільським, селищним, міським головою і внесено на повторний розгляд відповідної ради із обґрунтуванням зауважень. Рада зобов'язана у двотижневий строк повторно розглянути рішення. Якщо рада відхилила зауваження сільського, селищного, міського голови і підтвердила попереднє рішення двома третинами депутатів від загального складу ради, воно набирає чинності»⁸.

Своєю чергою, сільський, селищний, міський голова у разі незгоди з рішенням виконавчого комітету ради може зупинити дію цього рішення своїм розпорядженням та внести це питання на розгляд відповідної ради. Сама ж сільська, селищна, міська рада може скасувати Рішення виконавчого комітету ради з питань, віднесених до власної компетенції виконавчих органів ради»⁹.

Крім того, акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування з мотивів їхньої невідповідності Конституції або законам України визнаються незаконними в судовому порядку. З цього приводу, Конституційний Суд України в своєму рішенні зазначив, що «зі змісту частини десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» вбачається, що рішення органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з мотивів невідповідності Конституції або законам України визнаються незаконними з ініціативи заінтересованих осіб судом загальної юрисдикції, тобто в судовому порядку. Однак, як вважає Конституційний Суд України, це не позбавляє орган місцевого самоврядування права за власною ініціативою або ініціативою інших заінтересованих осіб змінити чи скасувати прийнятий ним правовий акт (у тому числі і з мотивів невідповідності Конституції чи законам України)»¹⁰.

Також у 2014 році Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» було доповнено статтею 59¹, що стосується конфлікту інтересів. В редакції закону від 2021 року зазначено, що «сільський, селищний, міський голова, секретар, депутат сільської, селищної, міської ради, голова,

⁵ Там же.

⁶ Про місцевий референдум: Проект Закону № 5512 від 18 травня 2021 р.
URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71942

⁷ Там же.

⁸ Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997. № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170 (зі змінами).

⁹ Там же.

¹⁰ Справа за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування): Рішення Конституційного Суду № 7-рп/2009 від 16.04.2009 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09>

заступник голови, депутат районної, обласної, районної у місті ради публічно повідомляє про конфлікт інтересів, який виник під час участі у засіданні ради, іншого колегіального органу (комісії, комітету, колегії тощо), відповідному колегіальному органу та не бере участі у розгляді, підготовці та прийнятті рішень відповідним колегіальним органом. Якщо ж неучасть зазначених вище осіб у прийнятті рішення призведе до втрати повноважності відповідної ради, іншого колегіального органу, особи, у яких наявний конфлікт інтересів, беруть участь у прийнятті радою, іншим колегіальним органом рішення, за умови публічного самостійного повідомлення про конфлікт інтересів під час засідання колегіального органу».

Детальніше питання конфліктів інтересів врегульовуються на рівні прийнятих самою місцевою радою регламентах. Так, наприклад, в чинному Регламенті Тернопільської міської ради, крім положень, які передбачені в законі, зазначається, що «у разі виникнення реального чи потенційного конфлікту інтересів у особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи, яка входить до складу колегіального органу, вона не має права брати участь у прийнятті рішення цим органом»¹¹.

Крім того, прописано, що «про конфлікт інтересів такої особи може заявити будь-який інший член відповідного колегіального органу або учасник засідання, якого безпосередньо стосується питання, що розглядається. Заява про конфлікт інтересів члена колегіального органу заноситься в протокол засідання колегіального органу»¹².

У цьому контексті варто також згадати і положення Закону України «Про статус депутатів місцевих рад»¹³, в якому в розділі 5 врегульована процедура відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою. За цією ж процедурою, до речі, проводиться відкликання і сільського, селищного, міського голови. На практиці, використання такого радикально механізму може знизити напругу та вирішити той чи інший локальний конфлікт.

Загалом потрібно зазначити, що нормативно-правове регулювання способів вирішення конфліктів між органами та посадовими особами місцевого самоврядування є подекуди недосконалим та застарілим. Водночас при правильному використанні на практиці таке регулювання дозволяє вирішувати певні категорії муніципальних конфліктів.

Велика частина конфліктів, які виникають між органами та посадовими особами місцевого самоврядування, вирішуються у політичній площині шляхом переговорів, дискусій, прийняття політичних рішень тощо.

Так на практиці доволі популярними є політичні муніципальні конфлікти щодо призначення на посади чи звільнення з посад тих чи інших посадових осіб органів місцевого самоврядування. Приклад можна навести з призначенням на посаду секретаря Кам'янець-Подільської міської ради, якого через політичні протистояння між головою і радою затвердили з третьої спроби¹⁴.

Небезпечний прецедент було створено наприкінці 2020 року у Львові територіальною виборчою комісією за результатами проведення чергових місцевих виборів. Остання призначила першу сесію Львівської міської ради до моменту оголошення офіційних результатів виборів міського голови. Як наслідок виник конфлікт між більшістю депутатів міської ради, які представляли одну політичну силу, та кандидатом, який, за попередніми підрахунками голосів, перемігав на виборах міського голови міста Львова. На думку Г.В. Макарова, «такі дії могли бути зумовлені прагненням опозиційно налаштованої депутатської більшості у міській раді, сформованої навколо фракції «Європейська солідарність», здійснити деякі кадрові призначення ще до набуття повноважень міським головою Андрієм Садовим (і без його участі), обраним на черговий строк лише за результатами повторного голосування. Призначення членів виконавчого комітету у даній ситуації виглядало би сумнівним з юридичної точки зору. З іншого боку, немає однозначного трактування, хто

¹¹ Регламент Тернопільської міської ради 8-го скликання. Рішення № 8/1/13 від 18 листопада 2020 р.
URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/reglament-sesii-miskoi-radi/44027.html>

¹² Там же.

¹³ Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 40. Ст. 290 (зі змінами).

¹⁴ Депутати у Кам'янці так і не змогли обрати секретаря міської ради. URL: <https://podillyanews.com/2020/12/16/deputaty-u-kam-yantsi-tak-i-ne-zmogly-obraty-sekretarya-miskoyi-radi>

має виконувати обов'язки міського голови до набуття ним повноважень, а отже і вносити кандидатури членів виконкому, оскільки секретар міської ради стає виконувачем обов'язків голови лише у разі, якщо повноваження останнього були припинені достроково. Можливо, виходячи з цього, на зазначеному першому засіданні, крім прийняття присяги, депутати обмежилися лише обранням тимчасової президії ради»¹⁵.

Конфлікт вирішили у політичний спосіб, визначивши 29 грудня, що міський голова повинен подати новий склад виконавчого комітету, але менший за кількістю осіб, ніж попередній. 4 лютого на сесії Львівської міської ради депутати затвердили новий склад виконавчого комітету Львівської міської ради. Зокрема, кількість членів виконкому депутати зменшили з 11 до 9 осіб¹⁶.

Інший спосіб вирішення конфлікту можливий шляхом прийняття відповідних рішень органами місцевого самоврядування чи їх посадовими особами. Для прикладу можна навести конфлікт, який виник у місті Ладижині Вінницької області. Регламент міської ради Ладижина надавав можливість депутатам виступати під час сесій двома мовами: українською та російською. Попри те, що така норма суперечила положенням Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»¹⁷, в регламенті ради, прийнятому 19 листопада 2020 року, зазначалося, що «пленарні засідання ради і засідання постійних комісій ради проводяться українською або російською мовами»¹⁸. Ситуація змінилася лише після звернення депутата міської ради Андрія Скакодуба до мовного омбудсмена із вимогою привести регламент у відповідність до закону. Відреагували на ситуацію і інші представники депутатського корпусу з вимогами негайно переглянути регламент Ладижинської міської ради 8 скликання та внести відповідні зміни¹⁹.

23 лютого 2021 року Рішенням № 64 Ладижинської міської ради Вінницької області відповідно до п. 2.2. статті 2 Регламенту Ладижинської міської ради 8 скликання, затвердженого рішенням 1 сесії 8 скликання Ладижинської міської ради № 6 від 19.11.2020 року, керуючись п.1 ч. 1 ст. 26, п. 6 ст. 46, п.п. 2 п. 3 ст. 50, ч. 1 ст. 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», міська рада вирішила викласти п. 3.1. ст. 3 Регламенту Ладижинської міської ради 8 скликання в новій редакції: «Пленарні засідання ради і засідання постійних комісій ради проводяться у відповідності до вимог ст. 12 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Діловодство ведеться державною мовою»²⁰.

Можливим є і варіант вирішення конфлікту шляхом делегування повноважень одним органом місцевого самоврядування іншому. Так наприклад, у зв'язку з неможливістю неупереджено, без політичних дискусій та інтересів вирішувати земельні спори, Немирівська міська рада прийняла рішення про делегування повноважень щодо вирішення земельних спорів. Зокрема в рішенні зазначалося, що «...Немирівська міська рада вирішила делегувати виконавчому комітету Немирівської міської ради повноваження щодо вирішення земельних спорів у порядку, встановленому законом»²¹.

У конфліктах, які виникають між депутатами сільської, селищної, міської ради та відповідним головою, переважно справи доходять до суду. Але на практиці зустрічаються і випадки залишення посади голови у зв'язку із заявою про відставку. Так, наприклад 5 листопада 2021 року міський голова Сваляви Юрій Грига пішов у відставку через відсутність порозуміння з депутатами міської

¹⁵ Макаров Г. В. Запобігання компетенційним конфліктам за участю представницьких органів місцевого самоврядування.

URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-01/zapobigannya-konfliktam.pdf>

¹⁶ Склад виконкому Львівської міськради зменшили до дев'яти осіб. URL: <https://varianty.lviv.ua/77994-sklad-vykonkomu-lvivskoi-miskrady-zmenshyly-do-devyati-osib>

¹⁷ Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 21. Ст. 81 (зі змінами).

¹⁸ Про затвердження регламенту Ладижинської міської ради 8 скликання: Рішення Ладижинської міської ради Вінницької області № 6 від 19 листопада 2020 року. URL: <https://ladrada.gov.ua/rishennia-sesii/2020-rik/288-rishennia-1-sesii-8-sklykannia-z-poimennym-holosuvanniam-deputativ.html>

¹⁹ Мовний скандал у Ладижині: на сесіях міськради дозволено спілкуватись російською. URL: <http://vinnitsaok.com.ua/archives/957997>

²⁰ Про внесення змін до регламенту Ладижинської міської ради 8 скликання та затвердження його в новій редакції: Рішення Ладижинської міської ради Вінницької області № 64 від 23 лютого 2021 року. URL: <https://ladrada.gov.ua/rishennia-sesii/2021-rik/387>

²¹ Про делегування повноважень по вирішенню земельних спорів: Рішення Немирівської міської ради Вінницької області № 687 від 18 жовтня 2018 року. URL: <https://nemyriv-mrada.gov.ua/docs/116354/>

ради. Колишній голова, після позитивного голосування та прийняття рішення про його відставку депутатами міської ради заявив, що «в громаді всі рішення мають прийматись оперативно, щоб громада економічно зростала, адже не можуть люди місяцями чекати рішення ради, бо нема порозуміння між головою і депутатами. Тому вирішив не доводити в судах свою правоту, таким чином не затягувати вирішення політичної кризи в територіальній громаді»²². Отже, конфлікт на даному етапі вичерпаний, але в повній мірі його вдасться вирішити в ході проведення позачергових виборів міського голови міста Сваляви.

Крім того, на практиці зустрічаються випадки рішень голів, які своїм прикладом показують, як повинна працювати стаття Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» в частині конфлікту інтересів. У грудні 2019 року селищний голова Тараканівської ОТГ Наталія Сорочинська перед голосуванням селищної ради за проект рішення про визначення їй заробітної плати подала заяву про конфлікт інтересів та з метою його уникнення не брала в ньому участі²³.

Слід відзначити також, що ціла низка конфліктів між органами та посадовими особами місцевого самоврядування вирішуються за допомогою певних форм участі безпосередньо територіальною громадою. Так за допомогою місцевих ініціатив, громадських слухань, електронних петицій, громадських бюджетів, діяльності контрольно-наглядових рад жителям територіальних громад вдається вирішувати реальні та потенційні конфлікти між органами та посадовими особами місцевого самоврядування.

У цьому контексті вкрай важливим для запобігання потенційним конфліктам в системі місцевого самоврядування є прийняття Статуту територіальної громади, який повинен врегулювати всі можливі форми участі жителів громади у її житті.

Велика частина конфліктів, які виникають між органами та посадовими особами місцевого самоврядування, вирішуються в судовому порядку. Спробуємо проаналізувати основні категорії справ та навести відповідні приклади з практики.

Перша категорія справ пов'язана із конфліктами, пов'язаними із рішеннями сільських, селищних, міських рад щодо дострокового припинення повноважень сільських, селищних, міських голів. Практика є різною: від задоволення позовних вимог голів і поновлення їх на посаді, так і до незадоволення відповідних вимог судами різних інстанцій.

Так, наприклад, свого часу рішенням апеляційної інстанції було поновлено на посаді Новоdnістровської міської ради Руслана Панчишина, а відповідне рішення ради «Про дострокове припинення повноважень Новодністровського міського голови Руслана Панчишина» визнано незаконним.

У Постанові зазначалося, що «суд першої інстанції, розглядаючи дану справу, піддав правовому аналізу матеріали, які не були предметом розгляду даної справи і по суті дав оцінку діям позивача на посаді міського голови, не дослідивши в повній мірі питання законності оскаржуваного рішення про дострокове припинення повноважень міського голови»²⁴.

Також «судова колегія вважала за необхідне зазначити, що прийняття оскаржуваного рішення відбулося з порушенням вимог Регламенту Новодністровської міської ради VI скликання. Згідно із ст. 31 Регламенту засідання сесії протоколюються. Ведення та оформлення протоколу здійснює секретар ради. Протокол сесії підписується головуючим на засіданні. У даному випадку в порушення норм Регламенту, протокол підписано секретарем міської ради»²⁵.

Натомість в іншому випадку Єлизаветівському сільському голові Лозівського району Харківської області, повноваження якого 11 вересня 2018 року були достроково припиненні відповідною сільською радою, відмовлено в задоволенні позову Харківським окружним адміністративним судом, а пізніше і судом апеляційної інстанції.

²² Мер Сваляви зі «Слуги народу» звільнився через конфлікт із депутатами. Грига був одним із двох мерів від партії влади на Закарпатті. URL: https://lb.ua/news/2021/11/05/497953_mer_svalyavi_zi_slugi_narodu.html

²³ У Тараканівській ОТГ успішно працює механізм запобігання конфлікту інтересів. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12553>

²⁴ Справа № 2а-5675/11/2411: Постанова Вінницького апеляційного адміністративного суду від 12.04.2012 року.

URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/24662940>

²⁵ Там же.

Колегія суддів вважала, що «незначні порушення формальної процедури прийняття відповідного рішення не можуть бути основою для його скасування. Більше того, стосовно ж процедурних порушень, то в залежності від їх характеру такі можуть мати наслідком нікчемність або оспоруваність акта, а в певних випадках, коли йдеться про порушення суто формальні, взагалі не впливають на його дійсність. Крім того, за принципами, що сповідує ЄСПЛ, скасування акта адміністративного органу з одних лише формальних мотивів не буде забезпечувати дотримання балансу принципу правової стабільності та справедливості»²⁶.

Друга категорія справ пов'язана із намаганнями окремих депутатів врегулювати той чи інший конфлікт шляхом визнання незаконним рішень сільської, селищної, міської ради з питань порушень процедури їх прийняття.

Показовою у цій категорії є справа депутата Тернопільської міської ради Сороколіта Івана Леонідовича, який у своїх позовних заявах наполягав на тому, що «з огляду на відсутність необхідності кількості депутатів, пленарне засідання XV сесії 7 скликання Тернопільської міської ради від 02 червня 2017 року було неповноважним»²⁷. Справа дійшла до Верховного Суду.

Відмовляючи в задоволенні адміністративного позову, суд першої інстанції дійшов висновку, що «пленарне засідання XV сесії 7 скликання Тернопільської міської ради від 02 червня 2017 року було повноважним, оскільки в сесійній залі були присутні 21 депутат Тернопільської міської ради та міський голова, який також наділений правом голосу. Також вказав, що відсутність у позивача прав чи обов'язків, які могли виникнути з прийняттям щодо нього на пленарному засіданні XV сесії 7 скликання Тернопільської міської ради від 02 червня 2017 року рішень чи ненормативних актів, не породжує для останнього і права на захист, тобто права на звернення із цим позовом»²⁸.

Постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 15 січня 2019 року рішення Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 05 липня 2018 року залишено без змін. Погодившись в основному, з висновком суду першої інстанції щодо відмови в задоволенні позовних вимог, суд апеляційної інстанції зазначив «про помилковість врахування судом першої інстанції міського голови до загального складу відповідної міської ради для визначення кворуму для пленарного засідання»²⁹.

Верховний Суд у складі Колегії суддів касаційного адміністративного суду визначив, «що: 1) не наведено жодних мотивів, яким чином порушено його право як депутата міської ради проведенням спірної сесії ради, та жодне з прийнятих рішень ним не оскаржується; 2) встановлені обставини не вказують на порушення конкретних індивідуальних прав позивача як депутата унаслідок проведення спірної сесії ради; 3) правовий статус депутата міської ради як представника інтересів територіальної громади, виборців свого виборчого органу та рівноправного члена міської ради, а також гарантії депутатської діяльності визначені та встановлені приписами Конституції України, Законом України «Про статус депутатів місцевих рад», відповідно до яких депутат міської ради має право реалізувати свої права щодо внесення пропозицій для розгляду їх радою та її органами, пропозицій і зауважень до порядку денного засідань ради та її органів, порядку розгляду обговорюваних питань та їх суті, на розгляд ради та її органів пропозицій з питань, пов'язаних із його депутатською діяльністю; 4) депутат міської ради не уповноважений представляти в судах інтереси такої ради або інтереси виборців інакше, ніж поза відносинами представництва; 5) сесія міської ради є певним періодом, протягом якого працює місцева рада; пленарні засідання є однією з форм роботи міської ради, які проводяться відповідно до встановленої процедури і протягом роботи сесії. Ототожнювати сесію з пленарним засіданням є помилковим. Так само помилковим є трактувати повноважність сесії міської ради через призму присутності на її пленарному засіданні депутатів місь-

²⁶ Справа № 520/707/19: Постанова Другого апеляційного адміністративного суду м. Харкова від 24.09.2019 року.

URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/84701466>

²⁷ Справа №607/8188/17: Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 24 лютого 2021 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95110897>

²⁸ Там же.

²⁹ Там же.

кої ради безвідносно до рішень, які ухвалила ця рада на своєму пленарному засіданні під час сесійного періоду. Тобто правова оцінка того, чи дотримано вимог закону щодо кворуму на пленарному засіданні могло бути одним з аспектів правової оцінки рішення, яке ухвалила міська рада на пленарному засіданні під час певної сесії»³⁰. Зважаючи на такі обставини та встановлені докази, касаційну скаргу депутата було залишено без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанції без змін.

У схожій справі депутати Луцької міської ради Волинської області звернулися до суду на захист інтересів територіальної громади м. Луцька з позовом, у якому просили «визнати протиправним та скасувати рішення Луцької міської ради Волинської області «Про надання ТОВ «Житловий квартал» на умовах оренди земельної ділянки для будівництва та обслуговування нежитлових приміщень» з метою усунення порушень міською радою законності при передачі в оренду ТОВ «Житловий квартал» земельної ділянки комунальної власності»³¹.

Велика Палата Верховного Суду зазначила, «що адміністративні суди розглядають спори, що мають в основі публічно-правовий характер, тобто впливають із владно-розпорядчих функцій або виконавчо-розпорядчої діяльності публічних органів. Якщо в результаті прийняття рішення особа набуває речового права, то спір стосується приватноправових відносин і підлягає розгляду в порядку цивільного чи господарського судочинства залежно від суб'єктного складу сторін спору»³².

Окрім цього, Велика Палата Верховного Суду звернула увагу на те, «що відповідно до законодавства депутат місцевої ради може реалізувати право на участь у діяльності ради та у прийнятті радою відповідних рішень. Нормами чинного законодавства для депутата встановлений особливий спосіб впливу як на прийняття рішень органом місцевого самоврядування, так і на життя мешканців відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Проте депутат ради законодавчо не наділений правом здійснювати представництво інтересів територіальної громади в судах»³³.

Третю категорію справ, яку можна виділити в рамках дослідженої проблематики – це справи, пов'язані із земельними та майновими питаннями між різними органами місцевого самоврядування. Для прикладу можна навести справу за позовом Херсонської міської ради до Антонівської селищної ради м. Херсона Херсонської області щодо визнання протиправним та скасування рішення Антонівської селищної ради від 30 липня 2014 року № 580 «Про затвердження Переліку геонімів (назв вулиць, провулків тощо) смт Антонівка», в частині вулиць, котрі розташовані на території міста Херсона, вважаючи протиправним факт розпорядження селищною радою землями, що входять до складу обласного центру. Колегія суддів Одеського апеляційного адміністративного суду погодилася з висновком суду першої інстанції щодо правомірності прийняття Антонівською селищною радою оскаржуваного рішення про затвердження переліку геонімів (назв вулиць, провулків тощо) на території смт Антонівка³⁴.

Серйозний конфлікт, який переріс у правовий спір та судовий процес стався між Львівською міською радою та Львівською обласною радою. У жовтні 2018 року Львівська міська рада звернулася з позовом до Львівської обласної ради «про: 1) визнання незаконним та скасувати рішення Львівської обласної ради № 477 від 26.02.2008 «Про питання врегулювання прав власності на об'єкти нерухомого майна спільної власності територіальних громад Львівської області» в частині оформлення права спільної власності територіальних громад Львівської області в особі Львівської обласної ради, зокрема, на ряд будівель, що розташовані в місті Львові; 2) визнання недійсними відповідних свідоцтв про право власності на нерухоме майно (список подається); 3) скасування

³⁰ Справа №607/8188/17: Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 24 лютого 2021 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95110897>

³¹ Справа № 803/413/18: Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30 січня 2019 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79958176>

³² Там же.

³³ Справа № 803/413/18: Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30 січня 2019 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79958176>

³⁴ Справа № 666/8779/14-а: Постанова Одеського апеляційного адміністративного суду від 17 квітня 2018 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73634043>

державної реєстрації права власності на нерухоме майно відповідно до наведеного переліку із закриттям розділів у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно щодо об'єктів нерухомого майна³⁵.

Справа розглядалася судами неодноразово. За результатами нового розгляду рішенням Господарського суду міста Києва від 06.08.2020 року позовні вимоги Львівської міської ради задоволено повністю. Рішення обґрунтовано тим, що створивши заклади охорони здоров'я, визначивши їх місцезнаходження та фізичне розташування, закріпивши за ними приміщення на відповідному правовому титулі (господарське відання/оперативне управління), орган місцевого самоврядування розпорядився цими закладами, передавши їх у спільну власність Львівської обласної ради.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 14.01.2021 «повністю скасовано рішення Господарського суду міста Києва від 06.08.2020 у справі та прийнято нове рішення, яким відмовлено повністю у задоволенні позову Львівської міської ради. Ухвалюючи зазначене судові рішення, апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції про наявність підстав для задоволення позову, оскільки наслідком ухвалення спірного рішення від 26.02.2008 № 477 в оспорюваній частині стало недотримання положень частини восьмої статті 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та порушення майнових прав територіальної громади міста Львова на спірні об'єкти нерухомого майна, які Відповідач зареєстрував за собою. Разом з тим, суд апеляційної інстанції зазначив, що загальний строк позовної давності для звернення Львівської міської ради до господарського суду сплив, оскільки Позивачу було відомо про існування оспорюваних рішень обласної ради з 05.07.2015 (тобто з моменту звернення міського голови м. Львова до голови Львівської обласної ради з листом № 1104-ВИХ-525 щодо свідоцтв про право власності на об'єкти, які є предметом цього позову), та враховуючи подання позову 16.10.2018³⁶. Таким чином, апеляційний суд дійшов висновку про відмову в задоволенні позову Львівської міської ради у зв'язку із пропуском позовної давності без поважних причин»³⁷. Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду касаційну скаргу Львівської міської ради залишив без задоволення та підтвердив постанову апеляційної інстанції³⁸.

До речі, свого часу Велика Палата Верховного Суду у справі, в якій Васильківська міська рада Київської області звернулася до суду на захист права власності на земельні ділянки до відповідача – Васильківської районної ради Київської області як особи, за якою зареєстровано право власності на ті ж самі земельні ділянки, визначила, що «справи у спорах між органами місцевого самоврядування, що виникають з правовідносин, у яких ці органи є учасниками цивільних відносин та реалізують повноваження власника майна, не мають ознак публічно-правового спору та належать до юрисдикції господарських судів»³⁹.

На думку суддів Великої Палати Верховного Суду, «зазначений спір виник із майнових відносин приватноправового характеру і його існування не залежить від того, чи додержав вимог законодавства суб'єкт державної реєстрації прав, роблячи відповідний запис. Суди попередніх інстанцій дійшли помилкового висновку про те, що спір про право власності на земельні ділянки між двома суб'єктами цивільних відносин, які не перебувають між собою у відносинах влади та підпо-

³⁵ Справа № 910/13969/18: Рішення Господарського суду міста Києва від 14 березня 2019 року.

URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/80785877/>

³⁶ Справа № 910/13969/18: Постанова Північного апеляційного господарського суду 28 січня 2021 року.

URL: <https://uacourt.openregister.info/gospodarski-spravy-do-01-01-2019-4000/zakhystu-prava-vlasnosti-11985/vyznannya-nezakonnym-akta-shcho-porushuye-pravo-vlasnosti-12068?document=94389541>

³⁷ Справа № 910/13969/18: Рішення Господарського суду міста Києва від 14 березня 2019 року.

URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/80785877/>

³⁸ Справа № 910/13969/18: Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 15 червня 2021 року. URL: <https://uacourt.openregister.info/gospodarski-spravy-do-01-01-2019-4000/zakhystu-prava-vlasnosti-11985/vyznannya-nezakonnym-akta-shcho-porushuye-pravo-vlasnosti-12068?document=97926298>

³⁹ Справа № 911/488/18: Постанова Великої Палати Верховного Суду від 2 жовтня 2018 року.

URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/77509183>

рядкування, належить до юрисдикції адміністративних судів і необґрунтовано відмовили у відкритті провадження у справі в порядку господарського судочинства з цих мотивів»⁴⁰. На сьогодні практика таких спорів є достатньо великою з огляду на реформу децентралізації влади, створення нового районного поділу та процесу передання майна новоствореними районними радами радам об'єднаних територіальних громад.

В аналізі судової практики вирішення конфліктів між органами та посадовими особами місцевого самоврядування варто також зазначити, що в Україні триває реформа децентралізації влади, в рамках якої багато земель передаються з державної власності у комунальну.

З цього приводу Велика Палата Верховного Суду в одній із своїх Постанов 2020 року дійшла висновку, що «в разі зміни власника земельної ділянки договір оренди щодо неї не обов'язково має бути розірвано, навіть якщо ця обставина визначена однією з підстав припинення орендних відносин самим договором. У вказаній справі після передачі земельної ділянки з державної до комунальної власності сільрада звернулась до суду з позовом про розірвання договору оренди, посилаючись на відповідні положення договору оренди, який визначав зміну власника як одну з підстав припинення оренди. Велика Палата Верховного Суду, врахувавши те, що на земельній ділянці розташовано нерухоме майно орендаря, а також те, що орендар використовував земельну ділянку на умовах договору, дійшла висновку, що він не має нести негативних наслідків у вигляді розірвання договору лише у зв'язку з передачею цієї земельної ділянки у комунальну власність»⁴¹.

Отже, як бачимо практика вирішення різного роду спорів між органами та посадовими особами місцевого самоврядування є доволі широкою та різноманітною та вирішується в основному в порядку адміністративного та господарського судочинства.

Узагальнюючи дану проблематику, хочеться звернути увагу на ті необхідні та вкрай важливі кроки, які повинна здійснити державна влада для запобігання муніципальним конфліктам між органами та посадовими особами органів місцевого самоврядування в Україні.

По-перше, на часі завершення реформи децентралізації влади та прийняття відповідних змін до Конституції України. До речі, такі зміни за результатами інклюзивних позапарламентських публічних консультацій «Зміни до Конституції України у частині децентралізації через консенсус» зведені у проект тексту змін до Конституції України в частині децентралізації влади від 29 листопада 2021 року.

По-друге, на основі проведеної конституційної реформи щодо децентралізації влади постає питання вирішення систематизації та уніфікації муніципального законодавства шляхом прийняття єдиного нормативно-правового акту на рівні Муніципального кодексу України.

По-третє, при підготовці проекту Муніципального кодексу України необхідно враховувати також судову практику вирішення різного роду муніципальних конфліктів, зокрема матеріали справ Конституційного Суду України та Верховного Суду, зокрема: про дострокове припинення повноважень сільських, селищних, міських голів, депутатів місцевих рад, компетенційні спори між радами різних рівнів, про вихід місцевими радами та їх виконавчими органами за межі наданих повноважень⁴².

По-четверте, проведення активної просвітницької компанії з питання необхідності прийняття територіальними громадами статутів за допомогою яких на рівні локального нормотворення закладати ефективні механізми запобігання та вирішення муніципальних конфліктів. Приклади ефективності таких статутних норм можна навести з Статутів територіальних громад міст Львова, Вінниці, Хмельницького та інших⁴³.

⁴⁰ Справа № 911/488/18: Постанова Великої Палати Верховного Суду від 2 жовтня 2018 року.

URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/77509183>

⁴¹ Справа № 920/418/19: Постанова Великої Палати Верховного Суду від 8 вересня 2020 року.

URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92270717>

⁴² Кобрин В. С. Муніципальний кодекс України: pro et contra. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXVIII звітної науково-практичної конференції (3–4 лютого 2022 р.): у 2-ох ч. Ч. 1. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2022. С. 101–103.

⁴³ Статут територіальної громади міста Львова. Ухвала Львівської міської ради № 2667 від 07 грудня 2017 р. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/79BC163468782E76C22581F60034FF08?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/79BC163468782E76C22581F60034FF08?OpenDocument)

По-п'яте, важливим є прийняття законопроекту «Про місцевий референдум» зі збереженням норми, згідно з якою у випадку призначення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень сільської, селищної, міської ради на місцевий референдум одночасно виноситься друге питання щодо дострокового припинення повноважень відповідного сільського, селищного, міського голови. Такий запобіжник сприятиме пошуку компромісних рішень між представницьким органом та його головою, а у разі виникнення серйозного, системного конфлікту допоможе швидко і справедливо його вирішити.

Список використаних джерел

Бібліографія:

1. Депутати у Кам'янці так і не змогли обрати секретаря міської ради. URL: <https://podillyanews.com/2020/12/16/deputaty-u-kam-yantsi-tak-i-ne-zmogly-obraty-sekretarya-miskoyi-rady>
2. Кобрин В. С. Муніципальний кодекс України: pro et contra. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXVIII звітної науково-практичної конференції (3–4 лютого 2022 р.): у 2-ох ч. Ч. 1. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2022. С. 101-103.
3. Макаров Г. В. Запобігання компетенційним конфліктам за участю представницьких органів місцевого самоврядування. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-01/zapobigannya-konfliktam.pdf>
4. Мер Сваляви зі «Слуги народу» звільнився через конфлікт із депутатами. Грига був одним із двох мерів від партії влади на Закарпатті. URL: https://lb.ua/news/2021/11/05/497953_mer_svalyavi_zi_slugi_narodu.html
5. Мовний скандал у Ладжині: на сесіях міськради дозволено спілкуватись російською. URL: <http://vinnitsaok.com.ua/archives/957997>
6. Склад виконкому Львівської міськради зменшили до дев'яти осіб. URL: <https://varianty.lviv.ua/77994-sklad-vykonkomu-lvivskoi-miskrady-zmenshyly-do-devyati-osib>
7. У Тараканівській ОТГ успішно працює механізм запобігання конфлікту інтересів. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12553>

Перелік юридичних документів:

8. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами).
9. Про внесення змін до регламенту Ладжинської міської ради 8 скликання та затвердження його в новій редакції: Рішення Ладжинської міської ради Вінницької області № 64 від 23 лютого 2021 року. URL: <https://ladrada.gov.ua/rishennia-sesii/2021-rik/387>
10. Про делегування повноважень по вирішенню земельних спорів: Рішення Немирівської міської ради Вінницької області № 687 від 18 жовтня 2018 року. URL: <https://nemyriv-mrada.gov.ua/docs/116354/>
11. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 21. Ст. 81 (зі змінами).
12. Про затвердження регламенту Ладжинської міської ради 8 скликання: Рішення Ладжинської міської ради Вінницької області № 6 від 19 листопада 2020 року. URL: <https://ladrada.gov.ua/rishennia-sesii/2020-rik/288-rishennia-1-sesii-8-sklykannia-z-poimennym-holosuvanniam-deputativ.html>
13. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997. № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170 (зі змінами).
14. Про місцевий референдум: Проект Закону № 5512 від 18 травня 2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71942
15. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 40. Ст. 290 (зі змінами).
16. Регламент Тернопільської міської ради 8-го скликання. Рішення № 8/1/13 від 18 листопада 2020 р. URL: <https://ternopolcity.gov.ua/sesiya/reglament-sesii-miskoi-radi/44027.html>
17. Справа за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування): Рішення Конституційного Суду № 7-рп/2009 від 16.04.2009 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09>
18. Справа № 2а-5675/11/2411: Постанова Вінницького апеляційного адміністративного суду від 12.04.2012 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/24662940>

19. Справа № 520/707/19: Постанова Другого апеляційного адміністративного суду м. Харкова від 24.09.2019 року. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/84701466>
20. Справа № 666/8779/14-а: Постанова Одеського апеляційного адміністративного суду від 17 квітня 2018 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73634043>
21. Справа № 803/413/18: Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30 січня 2019 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79958176>
22. Справа № 910/13969/18: Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 15 червня 2021 року. URL: <https://uacourt.openregister.info/gospodarski-spravy-do-01-01-2019-4000/zakhystu-prava-vlasnosti-11985/vyznannya-nezakonnym-akta-shcho-porushuye-pravo-vlasnosti-12068?document=97926298>
23. Справа № 910/13969/18: Постанова Північного апеляційного господарського суду 28 січня 2021 року. URL: <https://uacourt.openregister.info/gospodarski-spravy-do-01-01-2019-4000/zakhystu-prava-vlasnosti-11985/vyznannya-nezakonnym-akta-shcho-porushuye-pravo-vlasnosti-12068?document=94389541>
24. Справа № 910/13969/18: Рішення Господарського суду міста Києва від 14 березня 2019 року. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/80785877/>
25. Справа № 911/488/18: Постанова Великої Палати Верховного Суду від 2 жовтня 2018 року. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/77509183>
26. Справа № 920/418/19: Постанова Великої Палати Верховного Суду від 8 вересня 2020 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92270717>
27. Справа № 607/8188/17: Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 24 лютого 2021 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95110897>
28. Статут територіальної громади міста Львова. Ухвала Львівської міської ради № 2667 від 07 грудня 2017 р. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/79BC163468782E76C22581F60034FF08?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/79BC163468782E76C22581F60034FF08?OpenDocument); Статут територіальної громади міста Вінниці. URL: <http://www.vmr.gov.ua/Lists/VinnitsyaCity/ShowContent.aspx?ID=3>; Статут територіальної громади міста Хмельницького. Рішення Хмельницької міської ради № 5 від 31 травня 2017 р. URL: <https://khm.gov.ua/uk/content/statut-terytorialnoyi-gromady-m-hmelnyckogo>

References

Bibliography:

1. Deputaty u Kamiansi tak i ne zmozhly obraty sekretaria miskoi rady. URL: <https://podillyanews.com/2020/12/16/deputaty-u-kam-yantsi-tak-i-ne-zmogly-obraty-sekretarya-miskoyi-rady>
2. Kobryn V. S. Munitsypalnyi kodeks Ukrainy: pro et contra. Problemy derzhavotvorennia i zakhystu prav liudyny v Ukraini: materialy KHXVIII zvitnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (3–4 liutoho 2022 r.): u 2-okh ch. CH. 1. Lviv: Yurydychnyi fakultet Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka, 2022. S. 101–103.
3. Makarov H. V. Zapobihannia kompetentsiynym konfliktam za uchastiu predstavnytskykh orhaniv mistsevoho samovriaduvannia. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-01/zapobigannya-konfliktam.pdf>
4. Mer Svaliavy zi «Sluhy narodu» zvilnyvsia cherez konflikt iz deputatamy. Hryha buv odnym iz dvokh meriv vid partii vlady na Zakarpatti. URL: https://lb.ua/news/2021/11/05/497953_mer_svaliavy_zi_slugi_narodu.html
5. Movnyi skandal u Ladyzhyni: na sesiiakh miskrady dozvoleno spilkuvatys rosiiskoiu. URL: <http://vinnitsaok.com.ua/archives/957997>
6. Sklad vykonkomu Lvivskoi miskrady zmenshyly do deviaty osib. URL: <https://varianty.lviv.ua/77994-sklad-vykonkomu-lvivskoi-miskrady-zmenshyly-do-deviaty-osib>
7. U Tarakanivskii OTH uspishno pratsiue mekhanizm zapobihannia konfliktu interesiv. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12553>

List of legal documents:

8. Konstytutsiia Ukrainy: Konstytutsiia, Zakon vid 28.06.1996. № 254k/96-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. St. 141 (zi zminamy).
9. Pro delehuвання повноважень по вирішенню земельних спорів: Rishennia Nemyrivskoi miskoi rady Vinnytskoi oblasti № 687 vid 18 zhovtnia 2018 roku. URL: <https://nemyriv-mrada.gov.ua/docs/116354/>
10. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21.05.1997. № 280/97-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1997. № 24. St. 170 (zi zminamy).
11. Pro mistsevyi referendum: Proekt Zakonu № 5512 vid 18 travnia 2021 r. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71942
12. Pro status deputativ mistsevykh rad: Zakon Ukrainy vid 11.07.2002. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2002. № 40. St. 290 (zi zminamy).

13. Pro vnesennia zmin do rehlamentu Ladyzhynskoi miskoi rady 8 sklykannia ta zatverdzhennia yoho v novii redaktsii: Rishennia Ladyzhynskoi miskoi rady Vinnytskoi oblasti № 64 vid 23 liutoho 2021 roku. URL: <https://ladrada.gov.ua/rishennia-sesii/2021-rik/387>
14. Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi: Zakon Ukrainy vid 25.04.2019 r. № 2704-VII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2019. № 21. St. 81 (zi zminamy).
15. Pro zatverdzhennia rehlamentu Ladyzhynskoi miskoi rady 8 sklykannia: Rishennia Ladyzhynskoi miskoi rady Vinnytskoi oblasti № 6 vid 19 lystopada 2020 roku. URL: <https://ladrada.gov.ua/rishennia-sesii/2020-rik/288-rishennia-1-sesii-8-sklykannia-z-poimennym-holosuvanniam-deputativ.html>
16. Rehlament Ternopilskoi miskoi rady 8-ho sklykannia. Rishennia № 8/1/13 vid 18 lystopada 2020 r. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/reglament-sesii-miskoi-radi/44027.html>
17. Sprava za konstytutsiinym podanniam Kharkivskoi miskoi rady shchodo ofitsiinoho tlumachennia polozhen chastynty druhoi statti 19, statti 144 Konstytutsii Ukrainy, statti 25, chastynty chotyrnadtsiatoi statti 46, chastynty pershoi, desiatoi statti 59 Zakonu Ukrainy «Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini» (sprava pro skasuvannia aktiv orhaniv mistsevoho samovriaduvannia): Rishennia Konstytutsiinoho Sudu № 7-rp/2009 vid 16.04.2009 roku. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09>
18. Sprava № 2a-5675/11/2411: Postanova Vinnytskoho apeliatsiinoho administratyvnoho sudu vid 12.04.2012 roku. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/24662940>
19. Sprava № 520/707/19: Postanova Druoho apeliatsiinoho administratyvnoho sudu m. Kharkova vid 24.09.2019 roku. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/84701466>
20. Sprava № 666/8779/14-a: Postanova Odeskoho apeliatsiinoho administratyvnoho sudu vid 17 kvitnia 2018 roku. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73634043>
21. Sprava № 803/413/18: Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 30 sichnia 2019 roku. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79958176>
22. Sprava № 910/13969/18: Postanova Pivnichnoho apeliatsiinoho hospodarskoho sudu 28 sichnia 2021 roku. URL: <https://uacourt.openregister.info/gospodarski-spravy-do-01-01-2019-4000/zakhystu-prava-vlasnosti-11985/vyznannya-nezakonnym-akta-shcho-porushuye-pravo-vlasnosti-12068?document=94389541>
23. Sprava № 910/13969/18: Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Kasatsiinoho hospodarskoho sudu vid 15 chervnia 2021 roku. URL: <https://uacourt.openregister.info/gospodarski-spravy-do-01-01-2019-4000/zakhystu-prava-vlasnosti-11985/vyznannya-nezakonnym-akta-shcho-porushuye-pravo-vlasnosti-12068?document=97926298>
24. Sprava № 910/13969/18: Rishennia Hospodarskoho sudu mista Kyieva vid 14 bereznia 2019 roku. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/80785877/>
25. Sprava № 911/488/18: Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 2 zhovtnia 2018 roku. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/77509183>
26. Sprava № 920/418/19: Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 8 veresnia 2020 roku. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92270717>
27. Sprava № 607/8188/17: Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Kasatsiinoho administratyvnoho sudu vid 24 liutoho 2021 roku. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95110897>
28. Statut terytorialnoi hromady mista Lvova. Ukhvala Lvivskoi miskoi rady № 2667 vid 07 hrudnia 2017 r. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/79BC163468782E76C22581F60034FF08?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/79BC163468782E76C22581F60034FF08?OpenDocument); Statut terytorialnoi hromady mista Vinnytsi. URL: <http://www.vmr.gov.ua/Lists/VinnytsyaCity/ShowContent.aspx?ID=3>; Statut terytorialnoi hromady mista Khmelnytskoho. Rishennia Khmelnytskoi miskoi rady № 5 vid 31 travnia 2017 r. URL: <https://khm.gov.ua/uk/content/statut-terytorialnoyi-gromady-m-hmelnyckogo>